

El silenci dels telers

A la ciutat de disseny (Projecte ARA, Arquitectura i Rehabilitació d'Alcoi, amb més de 10.000 milions de presupost en mans dels millors arquitectes d'Europa) ja no queda espai per a les sorpreses. La revitalització urbanística, l'harmonia, potser única a Europa, en el dibuix d'allò que algú ha batejat com a mobiliari urbà i la desfilada permanent d'arquitectes amb *pedigree* internacional no són suficients. No aconsegueixen soterrar les converses de cafè —“Perquè deu haver tancat Simago? Si tenia el millor local de la ciutat”. “Perquè ja no hi ha diners”. “No, això és perquè ha obert Eroski i Alcoi no dóna per a dos hipermercats”— ni tampoc fer oblidar l'última commoció que en forma de poció mortal i sota el nom de síndrome Ardystil va matar cinc persones i n'ha dei-

L'Alcoià travessa una crisi inacabable. Però hi ha qui pensa que la comarca industrial valenciana amb millor currículum ha de diversificar les activitats.

xat marcades encara no se sap quantes. Crisi, reconversió, però també la disjuntiva: ciutat industrial o ciutat de serveis? Són les matèries de moda per fer-la petar, al bar o a la cambra de comerç de la ciutat. “A Alcoi —comentà Paco Molina, màxim responsable de CCOO a la comarca, el sindicat més representatiu—, la crisi i les seues conseqüències es noten de manera més evident. El dinamisme tradicional d'aquesta ciutat es gira en contra seu en èpoques deprimides”. Però no és només Alcoi; uns graus al sud la temperatura econòmica del paral·lel és igual de freda: per primera volta en els últims anys, l'oficina de treball d'Ibi no ha vist disminuir els seus socis forçosos. Cada any, en arribar el mes de juny, el nombre d'aturats baixava per tal que les empreses jogueteres pogueren afrontar les encomandes de

Nadal i Reis. Santa Claus, Melcior, Gaspar i Baltasar, els reactivadors econòmics vinguts del més enllà bíblic per a una de les indústries millor preparades tecnològicament d'Europa ja no són prou. El mes de juny del 92 hi havia 8.562 persones sense treball inscrites a les oficines de l'INEM d'Alcoi i Ibi; pel juny del 93, eren 11.075. El número, no obstant això, no és complet perquè Banyeres i Beneixama, dos importants nuclis econòmics de la comarca, registren els seus aturats a l'oficina de Villena. La crisi, en xifres, sense cap pal·liatiu.

La malaltia que amenaça el tèxtil i la joguina, les indústries punta de la comarca més industrial del País Valencià, és la mateixa, i ambdues tenen un enemic comú a l'exterior: el 1991, per primera vegada en la història, les importacions de joguines a l'estat espanyol superaren les exportacions. Des del 86, data d'entrada en la CEE, ara Unió Europea, els productes forans ja havien trencat un mercat que els empresaris de l'Alcoià dominaven sense cap problema. La situació, però, de les dues indústries no era ni de bon tros la mateixa.

Alcoi estrena cada dia el seu aspecte de la mà dels millors arquitectes. El disseny, tanmateix, no pot tenir una població sense perspectives econòmiques.

L'anàlisi és unànime entre empresaris i sindicats: el joguet estava preparat per a entrar a Europa, el tèxtil no. Però els problemes no venien solament d'Europa, la bona infraestructura i tecnologia dels jogueters no va poder amb un fenomen internacional contra el qual poc es pot fer des de l'Alcoià: el *dumping* social o la diferència abismal entre les condicions de treball dels assalariats dels països del Tercer Món asiàtic i les dels seus iguals europeus. Els productes coreans o taiwanesos tenen uns preus sense competència possible i la seua arribada en massa ha fet canviar també la demanda tradicional del mercat: Super Mario pot matar des de la seua llauna de metacrilat tot un exèrcit de clics.

El panorama del tèxtil era encara pitjor. Amb dissenys antics i productes de qualitat mitjana-baixa, les empreses alcoianes no van poder afrontar les importacions asiàtiques que arribaven als consumidors amb un preu molt més barat i una categoria semblant. Entre l'any 1980 i el 1986 s'havien perdut 3.000 llocs de treball en la indústria tèxtil de la comarca i el degoteig encara continua. Però hi havia més. La crisi no venia només del Pacífic: escassetat d'idees, falta de recanvi generacional, poca formació professional, mancança d'infraestructures bàsiques: carreteres, energia, sòl industrial...

La mort dels gegants. És el punt final? On són els "homes que mouen Alcoi", com diu un llibre semipublicitari dels anys 60? Què s'ha fet de les empreses que contractaven famílies senceres? "No existeixen, això s'ha acabat". Rafael Terol, president de l'associació d'empresaris d'Alcoi, es mira amb una certa resignació la història industrial de la comarca: "Entre els anys 63 i 68 van desaparèixer les grans empreses històriques, aquelles que tenien una estructura vertical i realitzaven tots els processos de fabricació, des de la filatura i el teixit fins el tintat. Eren impossibles de mantenir per l'elevat cost de la mà d'obra, perquè, amb la incorporació de maquinària sobrava gent que, amb la legislació vigent, era difícil de despatxar o recol·locar. Ja des d'aquell moment i fins i tot abans, el futur de l'empresa tèxtil alcoiana passava per empreses més xicotetes, més àgils i amb un major desenvolupament del sector comercial."

Però la caiguda de la gran empresa, la major atomització i la incorporació de maquinària té un efecte secundari inevitable: l'atur. L'evolució del nombre de treballadors del tèxtil és clara en aquest aspecte: de 10.000 assalariats en l'any 1942 s'ha passat a uns 3.000 en el 93. En els últims anys, a més, han desaparegut més de 200 llicències fiscals dedicades a activitats relacionades amb el tèxtil, la confecció i el calcer.

De l'imperi a la Generalitat

Plaça de Ferràndiz-Carbonell. L'única plaça industrial d'Europa, al bell mig de la ciutat. D'un costat Ferràndiz, de l'altre Carbonell, dues construccions sòlides i elegants que tenen la categoria de monument nacional. Les dues tancades, pràcticament, perquè en Ferràndiz encara continua certa activitat de la mà de Punt-Serpis, una cooperativa que ha recollit l'herència de l'empresa, o el que en quedava.

Fundada pels anys 30 de la mà de José Ferràndiz Belda, un patriarca mític que, com toca, va començar des de baix, com a revisor de la hidroelèctrica. El 1940, un incendi va destruir la incipient indústria de confecció i els propietaris van decidir reconstruir l'edifici, però de manera molt més sòlida

i elegant: carreus de primera qualitat i cap problema d'espai.

Ferràndiz va triar el model de fabricació total. Les bales de llana entraven pel soterrani i eixien per les portes laterals convertides en samarretes i calçotets. Era dita típica a la capital del Serpis: si entres a treballar a Ferràndiz, tens el futur assegurat. Però el ritme era impossible de mantenir. La crisi del petroli afectà en la línia de flotació una indústria que no havia pensat mai a estalviar. De sobte, omplir els enormes tancs de fuel era car, molt car, i la calor que es dispersava per les canonades que recorrien centenars de metres des del soterrani fins a totes les plantes era una sagnia econòmica imparable. Les crisis es van anar succeint, i a poc a poc la plantilla de 400 treballadors es va anar reduint. El 1984 hi hagué un primer expedient i uns anys després s'arribava a la suspensió de pagaments. El tancament ja era inevitable. Arribà l'abril del 86.

Ara, enmig de les sales pensades per a una tasca completa, treballen 35 persones constituïdes en Societat Anònima Laboral (SAL). L'edifici, manifesten, els va massa gran. Gairebé tots ells són antics treballadors de Ferràndiz. "La moda -indiquen- va ser un problema, perquè no s'havien preocupat mai pel disseny i, de sobte, el públic, a més d'abrigar-se, volia que la roba interior fóra bonica". La trajectòria de la SAL tampoc no va ser fàcil, ara només treballen els socis, però fa uns anys havien arribat a ocupar 90 persones. "Hem recuperat un mercat tradicional -afegeix un dels representants- de la roba interior ben calenta i més o menys clàssica i així ens mantenim, però sense adormir-nos, per això ja tenim una representació a França". No obstant això, Punt-Serpis haurà de plegar, l'edifici ja no és propietat seua sinó de la Generalitat valenciana, que hi vol crear un centre de formació. Els tancs de fuel, com balenes mortes, són ja testimoni d'una història que no era possible però ho semblava. J. S.

RAFA GIL

Les naus de Ferràndiz foren testimoni d'una esplendor irrepetible. Tancaren el 1986.

Les grans línies econòmiques delimiten un panorama més aviat desolador; Alcoi, la ciutat que a principis de segle donava alberg a dues lògies maçòniques, que manté una orquestra simfònica i que va ser la primera seu del Banc d'Espanya a la província d'Alacant (ara convertida en biblioteca municipal) s'enfronta a una crisi que va més enllà d'un problema puntual: la població ha començat a anar-se'n. En els últims dos anys, la ciutat i, darrere d'ella, la comarca que encapçala, han perdut població en forma d'emigració cap a la costa: Alacant, Gandia o València. El miratge d'un País Valencià interior resistent, fort i dinàmic en contrast amb els moviments migratoris cap al mar es va esvaïnt. Ni tan sols el treball submergit pot aturar aquesta fugida; el producte del taller més amagat de l'Alcoià, fet per les mans de les dones pitjors pagades d'Europa, encara resulta més car que les peces que vénen del Magrib. Els paràsits, diuen, són els primers a abandonar els cossos malalts.

Entre el desconcert, alguns bastions semblen inexpugnables. A l'interior del Círculo Industrial, un dels clubs més selectes d'Europa i fundat el 1868, els cambres s'afanyen a pujar escales amunt un menú etern fins al menjador Sant Jordi, que recull totes les imatges, dibuixos i alegories del sant inspirador d'unes festes que cap faller, coeter o dimoni es podria permetre mai. Onze empresaris hi celebren un dinar privat, a la planta baixa dos antics industrials alcoians passen memòria a la seua activitat. Treballaven en el sector metal·lúrgic, ara pràcticament extingit però que fa trenta anys creava la maquinària tèxtil de bona part de l'estat: "La veritat és que no pensaven que allò es podria acabar. La falta de previsió empresarial va ser molta. En un any, algunes grans empreses del sector podien arribar a vendre 90 premses de més de 20 tones de pes. I, a més, molts empresaris no sabien utilitzar-les i les espatllaven de seguida. En compraven una altra de nova i a funcionar. Així no es podia continuar." La metal·lúrgia es limita ara a alguna empresa reconvertida en fabricació d'objectes d'ús quotidià i ni tan sols figura com a especialitat a l'institut de Formació Professional. "Això, la formació -afegeix l'altre- era un altre punt molt descurat. En les famílies dels empresaris se solia donar el cas que el xiquet que millor anava a l'escola acabava estudiant una carrera i el que era un tararot es quedava a la fàbrica. Així hi havia qui tenia formació però no sabia res de la pràctica diària i qui no veia més enllà del contracte de la setmana." "La solidaritat empresarial -conclou el primer- tampoc existia. Mira, quan Ferràndiz i Carbonell copaven el mercat de la fabricació de punt, un enfront de l'altre, feren un acord per igualar preus i fixaren quant havien de cobrar per una dotzena de samarretes, però Ferràndiz en venia

moltes més que Carbonell. Per què? Si era el mateix producte i al mateix preu! Doncs perquè les dotzenes de Ferrándiz tenien tretze samarretes”. Els dos ex-empresaris, convertits ara en rendistes, riuen entre les parets selectes del Círculo, on la crisi no ha arribat més que de manera molt lleugera, en forma d'obertura per a nous socis que ara poden ser, a més d'empresaris, advocats, metges o professionals.

Individualitat i supervivència. Però en època de confusió, la inciativa –la mítica moral– alcoiana passa proves i es mostra encara viva. Juanjo Cortés va ser un dels empresaris que canvià la seua activitat després del cas Ardistyl. Obligat a eliminar l'aerografia, que havia demostrat la seua perillositat, tot i que cap dels seus treballadors va presentar anomalies físiques, Cortés va triar el *transfer*, una altra modalitat d'estampació senzilla i ràpida. Amb màquines italianes i una plantilla de treballadors que es pot comptar amb els dits de la mà, Immatex, la seua empresa, pot servir els encàrrecs que rep des d'Europa. “És un procediment relativament nou que té bona acceptació. Especialitzar-se en una part del procés, per exemple l'estampació o l'acabat pot ser una eixida a la problemàtica empresarial del tèxtil.”

—*l'acord empresarial?*

—És difícil. Com més empreses menudes hi ha, més independents volem ser i, de moment, no ens hem pogut posar d'acord ni en les tarifes que presentarem a Europa.

En el temps del campe qui puga no hi ha paràmetres que asseguruen una eixida endavant encertada. Reyes treballa amb ordinadors, s'ha especialitzat a fer els dissenys de la carta de *jacquard*, una mena de plànol del que després serà l'estampat. Encara que el sistema per ordinador resulta més net, clar i ràpid, el treball encara no li arriba amb continuïtat. La recessió econòmica obliga a retallar d'on siga i el treball informàtic encara és un poc més car que el manual. Reyes ho té clar: “Tots són conscients de la necessitat d'una renovació, però en realitat, molts empresaris funcionen de manera intuïtiva, seguint allò que veuen que funciona en altres llocs, sense atrevir-se a crear un estil propi o incorporar novetats tecnològiques.”

Xavier Francès també insisteix que la renovació tecnològica és l'única possibilitat de supervivència. Des de la seua talaia de director d'AITEC-Institut Tecnològic Tèxtil, té la possibilitat de comprovar els moviments de les principals empreses tèxtils de la comarca i de veure també els moviments europeus. Format i mantingut per diverses empreses i amb l'ajuda de diversos organismes oficials amb els quals signa convenis, AITEC assessora fabricants per tal que els seus productes puguin tenir eixida en un mercat cada vegada més competi-

RAFA GIL

El Círculo Industrial. Al club, els empresaris hi tenen un decorat de luxe per parlar de la crisi.

tiu. “És cert –comenta Xavier Francès– que hi ha una certa tendència a creure que estem als núvols, que no tenim contacte real amb els mercats o les tendències, però en realitat és el contrari, els seguim al dia per tal de donar cursos, provar materials, crear productes que puguin competir.” Competir és la clau. S'ha acabat el mercat segur. Cada dia cal lluitar per l'espai de venda. “La mentalitat s'ha de modificar. Ja no es poden fer grans tirades, per exemple –apunta Xavier Francès– perquè la demanda canvia molt ràpidament. El tèxtil, de l'hogar o de la confecció, és esclau del canvi i això s'ha de saber: l'única manera d'aprofitar-se de la moda és ser més ràpid que ella. Renovació constant, rapidesa, alta qualitat i un producte tan propi com siga possible, difícil d'imitar, són les premisses per a sobreviure a Europa.”

Sobreviure. Sobre la qüestió, un debat fonamental: Alcoi pot continuar sent una ciutat in-

De moment, un treballador per màquina. En el futur, potser encara menys en una indústria que ha de sobreviure gràcies a la tecnificació.

RAFA GIL

dustrial o s'ha de convertir en una ciutat de serveis? La segona alternativa implica assumir una capitalitat més formal sobre la comarca i trencar un tradició de més d'un segle: baixar en puixança industrial i donar més serveis a Ibi, Onil, Tibi... Per Rafael Terol és l'única possibilitat: "Sense nous llocs de treball en sectors com els serveis o el turisme, Alcoi no podrà absorbir el creixement demogràfic i la gent se n'anirà." Paco Molina, des del seu lloc de sindicalista, no opina el mateix: "Voler canviar ara l'orientació tradicional d'Alcoi és pràcticament impossible, és una manera de rendir-se abans de començar un procés de reestructuració industrial necessari." Eduard Corbí, regidor d'Iniciatives de l'Ajuntament d'Alcoi, és conciliador; aposta pels serveis, però no renuncia a la indústria: "El dilema és molt tèdric, ambdues coses es poden compaginar, amb una indústria més tecnificada i un sector terciari avançat."

El procés de transformació sembla imparabile; com si es tractara de fer-ne una prova descarnada, les antigues naus industrials del barri de Santa Rosa s'omplen cada cap de setmana de centenars de joves que no saben ben bé què eren abans els bars pseudomoderns on ballen al ritme de la música *màquina*. Potser, quan els adolescents tristos de Madrid

Ferrándiz a l'esquerra, Carbonell a la dreta. Dos gegants que hauran de ser dissecats per la Generalitat.

s'avorresquen de València, Alcoi podrà ser una escala en una altra fantasmagòrica ruta del *bakalao*. Molt més perillosa, però, perquè la comunicació per autovia amb València i Alacant encara no és acabada i la carretera actual és enemiga de la pressa i el frenesí, ni que siga lúdic ni comercial.

Jordi Sebastià

 **GENERALITAT
VALENCIANA**

Junts, un millor futur.